

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Н. Ф. Ржевська

«____» _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**ТЕМА: «МІЖНАРОДНІ ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ: ПОШУК
ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ВРЕГУЛЮВАННЯ»**

Виконавець: студентка 4 курсу, 409 групи, Філоненко Дарія Миколаївна

Керівник: завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій, доцент політичних наук Ржевська Ніна Федорівна

Нормоконтролер

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

КИЇВ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	5
1.1. Причини появи та основні тенденції розвитку міжнародних конфліктів.....	5
1.2.Типологія сучасних міжнародних конфліктів.....	11
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ.....	17
2.1.Передбачення та запобігання міжнародним конфліктам. Втручання в міжнародні конфлікти.....	17
2.2.Способи і механізми врегулювання конфліктів. Американські моделі управління конфліктами.....	22
РОЗДІЛ 3. ПОШУК ТА ОЦІНКА ОПТИМАЛЬНИХ ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ.....	33
3.1. Міжнародний досвід врегулювання конфліктів на прикладі конфлікту інтересів США та Китаю.....	33
3.2.Пошук оптимального рішення по врегулюванню конфлікту (за принципом Парето).....	40
3.3.Практичні рекомендації щодо запобігання і протидії міжнародним конфліктам.....	45
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Нині міжнародні конфлікти є однією з основних складових міжнародних відносин. Зважаючи, що світобудова динамічно трансформується, тим самим часто породжуючи нові виклики та загрози, постійні зміни відбуваються і в самих міждержавних відносинах.

Кінець епохи біполярності, нова хвиля демократизації, глобалізація інформаційного простору та економічної влади, повна зміна політики міжнародної безпеки, переосмислення суверенітету – все це спонукає держави трансформувати вже існуючі методи врегулювання конфліктів.

Міжнародно-політичні конфлікти, що протікали тисячоліттями на цивілізаційному, соціальному чи геополітичному підґрунті, попри тривалість, є недостатньо вивченими та проаналізованими. Цілком зрозуміло, що не лише методологічна, а й політична позиція дослідників цієї проблеми вимагає від них представлення особистісного бачення.

Саме тому, дослідження міжнародних конфліктів потребує більшої пильності, особливо, коли йдеться про пошук досконалих методів, вироблення новітніх стратегій щодо їхнього попередження та врегулювання, таких, що відповідали б вимогам та викликам сучасного світу.

Сучасні міжнародні конфлікти помітно трансформувалися у різних сегментах міжнародної системи, проявилися у нових сферах міжнародної кооперації та поширилися на недержавних суб'єктів міжнародних відносин.

Незважаючи на глибину в диференціації способів та засобів забезпечення відносин міжнародними акторами, конфлікт як крайня форма забезпечення власних інтересів все ще присутній у міжнародній практиці. Важливо розуміти, як краще уникнути та, на якомусь етапі, спробувати запобігти розповсюдженню конфліктів.

Мета роботи – виходячи із досвіду виникнення та протікання міжнародних конфліктів, зважаючи на виклики і потенційні загрози з їхнього

боку, визначити нові способи та представити ефективні моделі щодо запобігання та ліквідації міжнародних конфліктів.

Досягнення поставленої мети є можливим через виконання низки наступних дослідницьких **завдань**:

- з'ясувати суть та основні типи міжнародних конфліктів;
- встановити основні причини виникнення та розвитку конфліктів;
- окреслити проблеми при запобіганні міжнародним конфліктам;
- охарактеризувати найефективніші моделі вирішення конфліктів (на прикладі держави-лідера);

- показати оптимальні шляхи врегулювання міжнародного конфлікту

Об'єктом дослідження є міжнародні конфлікти.

Предметом – ефективні моделі та новітні методи запобігання виникненню нових міжнародних протистоянь.

Методи дослідження. При написанні дипломної роботи було використано наступні дослідницькі методи: порівняльний метод, принцип оцінки ефективності Парето, аналіз останньої зібраної інформації, контент-аналіз.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1 Причини появи та основні тенденції розвитку міжнародних конфліктів

Сучасні міжнародні конфлікти все частіше стають одними з провідних факторів нестабільності у світі. Вони є майже некерованими та демонструють тяжіння до постійного розширення та залучення все більшого числа учасників. Це створює серйозну загрозу не тільки для учасників конфлікту, а й для всіх, хто живе на планеті.

Останні міжнародні події вказують на те, що в політиці все ще досить часто переважають силові методи боротьби із наростаючими викликами та загрозами, але вони не завжди дають бажаний результат. Такі методи, частіше за все, зустрічаються у формі демонстрації військової могутності конфліктуючої держави, щоб спонукати супротивника не вдаватися до збройної боротьби, а також примушування його капітулювати без війни.

Наразі, зберігається високий рівень конфліктної напруженості в системі міжнародних відносин, але при цьому змінюється й характер самих конфліктів. Класичні війни і конфлікти витісняються так званими «конфліктами нового покоління».

Основною характерною рисою конфліктів нового покоління є прагнення держав не до фізичного домінування, що було притаманним їм в минулому, а саме до інтелектуального. Прагнення «перемогти супротивника без застосування сили» або позбавити його можливості та бажання чинити опір, призвело до посилення блокування або спрямування економічної інформації в необхідне русло для здобуття могутності.[1]

Застосування такої форми боротьби часто порівнюють із застосуванням дезінформації у відкритому військовому конфлікті.

Звичайно, зараз зростає кількість саме невійськових конфліктів, постійно з'являються нові учасники та розширюється спектр джерел і загроз міжнародній безпеці і стабільності. На передній план виходять вже внутрішньодержавні конфлікти, викликані хвилями сепаратизму та націоналізму, все більшого розповсюдження набувають релігійні непорозуміння та зростає міжнародна організована злочинність.

Саме тому, проблема міжнародних конфліктів є центральною в теорії міжнародних відносин. І, це цілком виправдано, оскільки будь-яке збройне зіткнення є серйозною загрозою миру та міжнародній безпеці. Врегулювати такий конфлікт – значить відновити рівновагу в системі міжнародних відносин, можливо, на якісно іншій основі.

Взагалі, з теорії міжнародних відносин, міжнародний конфлікт розглядається як особливе політичне ставлення двох або кількох сторін, народів, держав або груп держав одна до одної і характеризує зіткнення їхніх інтересів в різних сферах.

У будь-якому міжнародному конфлікті світові держави, незалежно від того, є вони його прямими учасниками чи ні, відіграють важливу, якщо не вирішальну роль, оскільки вони безпосередньо зацікавлені в певній спрямованості розвитку системи міжнародних відносин.

Якщо говорити про причини зростання міжнародних конфліктів, то на сучасному етапі вони можуть мати економічний, територіальний, політичний, етнічний та, навіть, ціннісний характер. На збільшення конфліктів, що мають у своїй основі ціннісні розбіжності, впливає процес глобалізації. Він автоматично зменшує дистанцію між країнами і народами з різними культурами, змушуючи їх до більш тісної і регулярної взаємодії один із одним. До того ж, чим ширшою є залученість учасників у спільну діяльність, тим більше є можливостей для конфліктів.

Варто також зазначити, що існують різні теорії, сформовані саме для пояснення причин міжнародних конфліктів, процесу та циклу, який вони переживають, переходячи до війни.

Тож, причини можуть мати найрізноманітніший характер. Конфлікт може виникнути через слабкість державних інституцій, боротьбу за територію та, навіть, через непорозуміння серед представників влади різних держав. Ватро пам'ятати, що виникнення і розвиток міжнародного конфлікту пов'язані не тільки з об'єктивними протиріччями, що виникають у відносинах між державами, а й з таким суб'єктивним фактором, як особисті характеристики і якості причетних до прийняття рішень політичними діячами. Іноді особисті відносини між лідерами можуть істотно впливати на подальший розвиток конфлікту.

Звичайно, не можна не відзначити вплив соціально-економічних факторів, таких як: нерівність, відсутність або послаблення соціальної згуртованості. Бідніші держави прагнуть до рівності та отримання права мати належне місце на міжнародній арені, багаті – отримати більше влади та захопити якомога більше території. Звичайно ж, це також породжує низку зовнішніх конфліктів.

І, хоча в управлінні конфліктом можуть застосовуватися різні методології, починаючи від переговорів, розслідування, посередництва, примирення, арбітражу, судового врегулювання, Статуту ООН. У всьому процесі присутні й інші фактори, що можуть визначати успіх теорії як підходу.

У сучасних конфліктах, що часто мають характер цивілізаційного зіткнення, центральною проблемою стає збереження цінностей і національної ідентичності. Саме на їхнє руйнування і трансформацію спрямована політична агресія. Прикладом є переважаюча більшість держав, де спостерігається зіткнення православної християнської цивілізації та радикальних напрямків етнічного ісламу.

Постійний вплив зовнішніх факторів спричиняє зростання нерівності серед держав, що призводить нині до ще більшої поляризації в світі. Країни, що розвиваються, входять до спільноти багатих держав, а бідні країни все більше відстають від них. Це, звичайно, викликає невдоволення з їхнього боку, що і

породжує міжнародні конфлікти, оскільки держави прагнуть приєднатися до багатих країн і готові боротися з ними за свою частку в світовому виробництві.

Міжнародні конфлікти, незалежно від будь-яких специфічних ознак, що притаманні кожному з них, переважно виникають, як конкретні політичні відносини між країнами або групами країн у межах певного історичного періоду. При цьому, вони повністю відображають розстановку і співвідношення сил на міжнародній арені, стан і структуру системи міжнародних відносин на різних рівнях її розвитку.

Взагалі, конфлікт як форма політичних відносин, являє собою певний розрив, навіть своєрідний стрибок у їхньому розвитку. Тобто, саме по собі зіткнення інтересів держав на міжнародній арені в умовах існуючої системи міжнародних відносин є наслідком нерівномірності в їх розвитку, а, отже, і змін співвідношення сил між ними. Так, як зовнішньополітичні інтереси будь-якої держави визначаються, в першу чергу, потребами внутрішнього соціально-економічного розвитку, будь-яка взаємодія між державами повинна передбачати задоволення інтересів усіх сторін.

Визначення та розуміння конфлікту є вирішальним у встановленні потенційних сфер втручання, визначенні заходів та політик щодо запобігання конфліктам, управління, вирішення та реабілітації.

Важливим фактором також є правильне втручання у конфлікт. Якщо існує можливість уникнути збройного протистояння та врегулювати суперечку шляхом проведення мирних переговорів, то застосування сили, в даному випадку, буде дійсно недоречним.

Кардинальні зміни в міжнародних відносинах викликали потребу становлення нової системи міжнародної безпеки. Очевидним є той факт, що результатом конфлікту неодмінно є величезні збитки як для сторони, що зазнала поразки, так і для сторони, яка вийшла переможцем.

Оскільки, уникнення втрат у конфлікті є неможливим, то увесь сенс впливу на нього може і має бути зведений до пошуку, перш за все, шляхів усунення негативних наслідків. Проте, важливим є те, що сама процедура

запобігання і врегулювання є досить складною, не завжди має позитивний результат.

Події останніх десятиліть свідчать про те, що в політиці все ще досить часто переважають силові методи боротьби, хоча вони не завжди дають бажаний результат. Такі методи, зазвичай, використовуються опосередковано, шляхом демонстрації військової могутності конфліктуючої держави, з метою спонукання супротивника не вдаватися до збройної боротьби, а також примушення його капітулювати без війни.

Проте, глобалізація суттєво змінює сучасне уявлення про цивілізації й спонукає до цілком нового бачення перспектив світового розвитку. Наразі спостерігається комплексне використання і соціально-політичних, і економічних, і дипломатичних, і інформаційних, і воєнних факторів для досягнення політичних цілей.

Міжнародні конфлікти, як гострий спосіб усунення протиріч між двома і більше суб'єктами соціальної взаємодії, супроводжували всю історію людства і, швидше за все, залишаться в майбутньому. Що стосується сучасності, конфлікти ХХІ ст. набули нового характеру і рис, що дозволяє говорити про особливості конфліктів нового покоління.

По-перше, військові конфлікти спалахнули там, де ще декілька років тому вони здавалися неможливими. Це – території колишніх СРСР, Югославії та в Європі, в цілому.

По-друге, змінився склад учасників конфліктів, – все більш значущу роль відіграють недержавні, неурядові суб'єкти. Маються на увазі приватні армії, терористи, екстремістські релігійні організації. У бойові дії втягуються маргінали всіх мастей, мотиви яких не завжди очевидні і які з різних причин не зацікавлені в закінченні конфліктів.

Для сучасних конфліктів характерним є навіть недотримання правил ведення збройної боротьби. Стирається різниця між військовими і невійськовими об'єктами, держави починають спрямовувати свої дії проти

пам'ятників історії і культури і, - що особливо не гуманно, – проти мирних громадян.

З'явилося нове поняття – гібридні війни. В останні роки воно активно використовується політиками і військовими, включається в тканину оборонних доктрин держав. За однією з версій, термін «гібридна війна» був придуманий військовими фахівцями та політологами США і застосовується Заходом для характеристики реакції Росії і населення російськомовних районів України на політичні трансформації в нашій державі.

Тобто, на зміну міждержавним все частіше приходять військові конфлікти, що протікають в рамках однієї держави. Сучасні внутрішньодержавні конфлікти мають властивість швидко набувати міжнародного забарвлення завдяки залученості до них великої кількості країн, ООН та інших міжнародних організацій. Зокрема, сирійський і український конфлікти, зароджувалися спочатку як внутрішні, та за короткий відрізок часу вони перетворилися у міжнародні в повному розумінні цього слова.

Серед дослідників простежується кілька підходів до аналізу поняття «гібридна війна». Один із них, акцентується на тому, що така війна означає масштабну підривну операцію без участі регулярних збройних формувань нападника держави, але з опорою на внутрішні політичні сили країни – жертви, що поділяють позиції цієї держави. [2]

Інші автори тлумачать гібридні війни більш розширено, ставлять їх в один ряд з війнами, які називають нетрадиційними, нелінійними, повзучими, де поряд з регулярними беруть участь і нерегулярні збройні формування, знеособлені війська, приватні військові і розвідувальні компанії, добровольці, найманці, комбатанти невизначеного генезису.

Отже, дійсно, важко пояснити та виокремити чіткі та конкретні причини конфліктів і того, як вони сприяють ескалації насильства в міжнародному середовищі. Щоб зрозуміти динаміку конфліктів, необхідно брати до уваги безліч показників, таких як бідність і високі темпи зростання населення,

дефіцит ресурсів, дискримінація і безправ'я меншин та інших груп у суспільстві, військові загрози і відсутність безпеки.

Певне поєднання цих факторів може привести як до окремих внутрішніх конфліктів, так і до світових війн. Тому, дуже важливо також вміти розрізняти типи міжнародних конфліктів, аби вчасно та розумно запобігти їх розвитку та переходу на більш глобальний рівень.

1.2 Типологія сучасних міжнародних конфліктів

У практиці міжнародних відносин є різні типи та види міжнародних конфліктів. Політична наука активно їх вивчає. Проте єдину, визнану всіма дослідниками типологію міжнародних конфліктів, виділити складно.

Відносини між державами багатогранні, кожна з них по-своєму намагається задовольнити власні інтереси. Це пояснює існування величезної розмаїтості типів міжнародних конфліктів.

Міжнародний конфлікт, як і будь-яка відкрита система, що саморозвивається, безперервно розвивається під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Саме тому – типи конфліктів за своєю структурою також можуть постійно змінюватись та замінити один одного.

В основному, в системі міжнародних відносин найчастіше виділяють глобальні конфлікти, що стосуються інтересів усіх учасників міжнародних відносин та регіональні й локальні, що включають в якості сторін конфлікту обмежену кількість учасників. І вже, залежно від тривалості міжнародні конфлікти можуть бути затяжними, середньої тривалості або взагалі – короткостроковими.

Необхідно відзначити, що міжнародний конфлікт, як система, ніколи не виступає в конкретній формі. У будь-якому випадку, він являє собою процес або сукупність процесів розвитку і постає, як певна цілісність. При цьому в процесі розвитку може відбуватися зміна суб'єктів конфлікту, а, отже, і характеру протиріч, що лежать в основі міжнародного конфлікту.

Міжнародні конфлікти мають відміну від конфліктів в інших сферах суспільного життя. У міжнародних відносинах немає єдиного центру прийняття рішень, обов'язкових для всіх конфлікуючих сторін, тому кожна держава прагне самостійно і незалежно від інших реалізувати власні інтереси.

У сучасній конфліктології відсутня єдина і загальноприйнята класифікація міжнародних конфліктів. У загальному сенсі, класифікацію міжнародного конфлікту проводять за низкою підстав, куди входять як причини виникнення конфлікту та протиріч, що лежать в його основі, так і характер учасників, культурні особливості, масштаби конфлікту, характер його розвитку та навіть засоби, що застосовуються в ході боротьби.

Зазвичай, міжнародні конфлікти прийнято поділяти на шість основних видів: етнічний, релігійний, ідеологічний, територіальний, державний та економічний. Перші три – це конфлікти ідей, останні три – конфлікти інтересів. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин, найчастіше зустрічаються територіальний, релігійний та етнічний конфлікти.

Етнічні конфлікти є, можливо, найвагомим джерелом конфліктів у численних війнах, які зараз відбуваються у всьому світі. Етнічні конфлікти можуть мати глобальні наслідки та, навіть, спричиняти переселення етнічних груп зі звичних для них територій та заохочувати до поділу кордонів. І, хоча конфлікти між етнічними групами часто мають матеріальні ознаки – зокрема, щодо контролю над територією та урядом, – сам етнічний конфлікт спричиняє неприязнь або ненависть, яку представники однієї етнічної групи систематично відчують до іншої етнічної групи. У зв'язку з цим етнічний конфлікт базується не на матеріальних причинах, а на нематеріальних.

Словом, це і є конфлікт нового покоління, коли люди ворогують не за територію чи владу, а саме проти один одного, задля висвітлення та задоволення власних особистісних інтересів.

Цікаво, що однією з причин етнічних конфліктів, є те, що вони знаходять своє вираження в релігійних конфліктах. Оскільки релігія є основою системи

цінностей громади у більшості країн світу. Людей, чії релігійні практики відрізняються, легко зневажати та сприймати як негідних чи навіть нелюдських.

Здавалося б, – ніщо релігійне не супроводжується конфліктами, – у багатьох місцях члени різних релігійних груп мирно співіснують. Але релігійні розбіжності можуть зробити існуючі конфлікти ще серйознішими, оскільки релігії включають основні цінності, які вважаються абсолютною істиною, яку люди намагаються не порушувати.

Говорячи про міжнародні територіальні конфлікти, варто зазначити, що вони виникають вже, коли офіційні представники однієї країни заявляють про над певною частиною території, на яку претендує або якою управляє взагалі інша країна.

Такі територіальні суперечки призводять до мілітаризованого конфлікту частіше, ніж інші типи дипломатичних суперечок, пов'язаних з іншими проблемами. Більшість міждержавних воєн велися між країнами, втягнутими в один або кілька територіальних конфліктів.

Країни, що мають спільні кордони, частіше ведуть війни між собою, ніж суміжні держави, особливо якщо у них виникають розбіжності щодо окремих частин території. Територія, яка є більш цінною через природні ресурси, релігійні пам'ятки або історичні претензії на батьківщину, породжує більше насильства. Війни також поширюються через географічні межі. Такий тип міжнародних конфліктів, зазвичай, може бути успішно вирішеним за допомогою засобів мирного врегулювання, таких як арбітраж та вирішення справи через міжнародні суди.

За характером протиріч, що лежать в основі міжнародного конфлікту, виділяються політичні, соціально-політичні, військово-стратегічні, економічні, ідеологічні, етнічні, релігійні та геополітичні протиріччя. Всі, перелічені суперечності, можна розділити на дві категорії: політичні або не політичні .

Однією з класифікацій міжнародних конфліктів є класифікація, де за основу взято суб'єктів протиріч. Звідси, виділяють міждержавні конфлікти, де обидві протиборчі сторони представлені державами або їхніми коаліціями;

національно-визвольні війни, де одна зі сторін представлена державою; внутрішні інтернаціоналізовані конфлікти, де держава виступає помічником однієї зі сторін у внутрішньому конфлікті на території іншої держави.

Серед особливостей міжнародних конфліктів відзначимо їх двоїстий характер. Навіть в умовах найжорсткішого збройного конфлікту існують елементи співробітництва (наприклад, обмін військовополоненими). Відповідно, до точки зору М. Дойча, міжнародні конфлікти являють собою ситуації зі змішаними інтересами, де інтереси сторін одночасно і співпадають, і розходяться.

Ще одним із можливих критеріїв типології міжнародних конфліктів може слугувати визначення суб'єктів міжнародних конфліктів. Головними суб'єктами тривалий період були, і зараз ще залишаються, національні держави. Але, вже можливі й ситуації, коли одним із суб'єктів конфлікту є держава, а іншим – національно-визвольний рух чи інше сепаратистське угруповання. Держава може також виступати в якості третьої сторони у внутрішньому конфлікті на території іншої держави.

До прикладу, якщо дії однієї держави в міжнародному конфлікті класифікуються як агресія, то відповідні дії іншої оцінюються в якості самооборони або міжнародних санкцій.

Внутрішні інтернаціоналізовані конфлікти є своєрідним видом міжнародного конфлікту, що виник у післявоєнний період. Вони, як правило, починалися громадянськими війнами, а потім переростали в змішані конфлікти або інтернаціоналізувати шляхом прямого або непрямого втручання третіх сторін, найчастіше наддержав.

Що ж стосується національно-визвольних конфліктів, то це – особлива категорія міжнародних конфліктів, які мали широке поширення після Другої світової війни, коли спостерігався масовий підйом визвольної боротьби проти колоніалізму. Раніше ці конфлікти розглядалися як внутрішні зіткнення, та міжнародні конфлікти можна класифікувати також відповідно до підходу А. Рапопорта («гра - війна – дебати»), а також теорії ігор, що виділяє конфлікти з

нульовою і з ненульовою сумою. Крім того, необхідно враховувати просторово-географічний фактор, тобто рівень охоплення конфліктом системи міжнародних відносин. Звідси – глобальні міжнародні конфлікти, не мають просторових меж і регіонально-локальні конфлікти, що зачіпають міжнародні відносини в межах одного політико-географічного регіону або на субрегіональному чи місцевому рівні.

I, нарешті, військова стадія конфлікту, – війна, – проявляється в зверненні хоча б однієї держави до сили, тобто у виборі цієї державою в якості способу поведінки в конфлікті тих чи інших форм насильницького впливу на іншу державу. В сучасній теорії і практиці міжнародних відносин широко вживається поняття «військовий конфлікт».

Взагалі, міжнародний конфлікт, як і раніше, включає в себе старомодну війну, насильницьку конфронтацію між національними державами, діючими через свої власні збройні сили або союзників. Але, якщо раніше, конфлікти вважались глобальними та міжнародними, коли мова йшла саме про збройну ворожнечу, то зараз будь-який внутрішній конфлікт, пов'язаний з порушеннями універсальних норм, таких як самовизначення, права людини або демократичне управління, вважається приводом до міжнародного, так як норми є загально визнаними для всіх держав, а їх порушення не схвалюється на міжнародній арені.

Вирішення означених проблем передбачає виявлення таких ознак міжнародного конфлікту, що дозволили б відрізнити його, з одного боку, від війни, а з іншого – від різних військових акцій, що вживаються державами у відношенні один до одного.

Таким чином, міжнародні конфлікти мають під собою реальну основу, яку складають дійсні події, а не абстрактні теоретичні дослідження. В багатьох випадках досить важко однозначно стверджувати, що представляє собою досліджуване явище – конфлікт чи війну. Міжнародні відносини поки більшою мірою розплутують проблеми, що дісталися людству від минулого, ніж прокладають шлях в майбутнє.

Нині лише закладається основа для міжнародної безпеки. Наявність же міжнародної безпеки буде визначатися не відсутністю воєн і збройних конфліктів і не підтриманням військово-стратегічної рівноваги, а здатністю світової спільноти в цілому передбачити і своєчасно здійснювати зміни та запобігати подальшому розвитку протиріч.

Отже, міжнародний конфлікт є певним явищем, що характеризується наявністю двох або більше сторін, між якими виникли непорозуміння, які стосуються міжнародного рівня та зачіпають політику інших держав, які не є його учасниками. У той же час, головним елементом у визначенні конфлікту є те, що кожна зі сторін зосереджена саме на реалізації власних національних інтересів, не враховуючи хоче отримати те, що хоче або зберігає інша, а отже, якщо вимоги однієї сторони задовольняються, вимоги іншої сторони не будуть реалізовані, оскільки конфлікт зосереджений на тому ж самому. Наприклад, Ізраїль хоче зберегти свою окупацію на Західному березі, тоді як палестинці хочуть вилучити її із ізраїльської окупації.

Феномен міжнародного конфлікту відрізняється від інших явищ міжнародних відносин як дуже складне динамічне явище завдяки своїм численним вимірам, взаємодії його причин та джерел, взаємодії його прямих та непрямих наслідків та різному рівню, що в ньому відбуваються з точки зору масштабу, інтенсивності та насильства.

На додаток до радикальної різниці в характері міжнародних стратегій управління конфліктами, які проводяться сторонами в цих поточних процесах, пов'язаних з конфліктами, чи то стосовно цілей, методів та засобів, де ми можемо визнати той факт, що вона продовжує запобігати розробка загальної теорії міжнародного конфлікту та його причин, а також шляхів протистояння та зустрічі з ним у рамках всебічної та логічної інтеграції.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

2.1 Передбачення та запобігання міжнародним конфліктам

Основною проблемою для міжнародного співтовариства наразі є його нездатність достовірно і точно прогнозувати конфлікти, які можуть перерости у війни, і швидко реагувати на них. У першу чергу, це пов'язано зі швидкістю виникнення та поширення внутрішніх, етнічних і громадянських суперечок та небажанням багатьох держав вживати необхідні заходи задля боротьби з наростаючими викликами та загрозами, що може спричинити вже появу конфліктів саме глобального рівня.

Та, не дивлячись на це, зростаюча присутність міжнародних організацій, а також державних і недержавних утворень в схильних до конфліктів районах вселяє надію на те, що багатосторонній підхід до запобігання конфліктам може скоротити кількість витрат у майбутньому.

Тобто, основним завданням у передбаченні будь-якого міжнародного конфлікту на сучасному етапі є вивчення особливостей конкретних вже існуючих конфліктних ситуацій – політичних сил, які в даний момент впливають на сторони в конфлікті, особистостей лідерів, ресурсів. Це допомагає зрозуміти, чого очікувати у певних типах конфліктів або з певними партіями та лідерами. [3]

Цікаво, що нині концепція запобігання конфліктам спирається, перш за все, на досвід минулих подій, тому вчені – політологи намагаються постійно звертатись до інформаційних джерел, з допомогою яких можна дослідити розвиток та перебіг конфліктів, що суттєво змінили майбутнє. Крім того, в останні роки ООН, яка є лідером в стримуванні та подоланні міжнародних конфліктів, а також – регіональні та неурядові організації беруть постійну участь в систематичних заходах щодо дослідження та оцінки невдалих місій та

втрачених можливостей в ході подолання конфліктних ситуацій між державами.

Деякі вчені вважають, що метою запобігання конфліктам є, в першу чергу, не попередження, а запобігання його подальшим жорстоким проявам. Профілактика – це застосування інструментів вирішення конфліктів, врегулювання та управління на його ранніх стадіях, від ескалації до насильства, а також у постконфліктних ситуаціях в очікуванні можливого повторення збройного конфлікту.

Перший крок до запобігання полягає у самому виявленні конфліктів. Загалом, існує два підходи до раннього попередження: перший – це визначення країн чи груп, які мають структурні умови, які статистично пов'язані з конфліктом, а другий передбачає відстеження найближчих причин жорстокого конфлікту чи ознак початкового насильства. Важливим нововведенням у запобіганні є практика превентивного розгортання конфлікту, його першопочаткове передбачення.

Реальність запобігання конфліктам така, що це не виключає ризиків. Не кожна держава готова взяти на себе відповідальність за безпеку іншої, ще й з урахуванням усіх ризиків та витрат. Превентивна дипломатія життєздатна лише в тому випадку, якщо є сторони, готові пообіцяти допомогу і надати гарантії. Внутрішні місцеві організації майже завжди потребують зовнішньої підтримки, щоб дійсно гарантувати вирішення конфліктних ситуацій.

Держави, готові взяти на себе такі обов'язки, в першу чергу є зацікавленими сторонами в гарячих точках. Їхні інтереси можуть бути геополітичними або спровоковані політично дорогими наслідками насильства, наприклад такими, як потоки біженців, регіональна дестабілізація і тиск із боку груп вигнання. Фактори витрат, як в політичному, так і в фінансовому плані, спонукають такі держави взяти на себе серйозні зобов'язання.

Існують навіть різні стратегії запобігання конфліктам, які поділяються на три широкі категорії відповідно до сфери їхньої діяльності. Пряма має на меті негайну відповідь на неминучу кризу. Тоді мета є дуже гострою і конкретно

спрямована на зменшення насильства між визначеними суб'єктами в досить короткостроковій перспективі. Прикладами практичних заходів, які можна застосувати для такого типу, можуть бути встановлення фактів, моніторинг, ведення переговорів, посередництво та зміцнення довіри.

Структурний метод запобігання міжнародним конфліктам передбачає більш широку перспективу, більший обсяг цілей та дій у довгостроковій перспективі. Він спрямований не лише на зменшення насильства, а й на усунення його основних причин та середовища, яке його породило. А кінцевою метою є забезпечення людської безпеки, добробуту та справедливості.[4]

Таким чином, структурний метод запобігання повинен включати в себе політичні, соціальні та економічні особливості, серед яких передбачається просування активного громадянського суспільства та належного управління, захист прав людини та реінтеграція колишніх учасників бойових дій, а також економічний розвиток та розвиток стратегічного партнерства з іншими державами.[5, с. 31]

Звичайно, в умовах сучасного розвитку міжнародних відносин виникають і нові, більш сучасні форми та методи запобігання конфліктам. Так як протікання міжнародних конфліктів, більшою мірою, залежить саме від інтересів, залучених у потенційний конфлікт держав, більшість із них, як і раніше вважають за краще діяти в односторонньому порядку або спільно з небагатьма іншими державами, щоб зберегти свою свободу дій і забезпечити їх ефективність.

Це призводить до появи контактних груп, утворених із сукупності держав зі схожими інтересами та планами на майбутнє. Вибірчий або односторонній характер таких домовленостей призводить до поширення політики запобігання конфліктам, яка, як правило, виключає малі держави і недержавні утворення, що дозволяє чітко зосередитись на окремому конфлікті та почати ефективну боротьбу з його поширенням. Така діяльність допомагає не тільки запобігти виникненню конфліктів, а й дає можливість передбачити їх появу у майбутньому.

Варто також зазначити, що чим більше наразі у світі відбувається конфліктів, тим частіше держави намагаються в них втрутитись та допомогти з їх вирішенням. Особливо, це стосується провідних гравців на міжнародній арені, що ставлять собі за мету допомогти якомога більшій кількості держав, що цього потребують.

До прикладу, ООН зараз проводить 16-17 паралельних миротворчих операцій на рік та ще два десятки так званих політичних місій у конфліктних регіонах. На додаток до операцій ООН, за останні кілька десятиліть втручання регіональних міждержавних організацій у конфлікти поступово стало усталеною практикою. В Європі втручання у конфлікти здійснюють Європейський Союз, НАТО та Співдружність Незалежних Держав (СНД). Зараз Організація договору про колективну безпеку створила власні колективні миротворчі сили, підписавши з ООН рамкові угоди про можливість використання її миротворчого потенціалу в операціях за мандатом ООН.

Слід зазначити, що миротворчі операції ООН виявились одним із найефективніших інструментів втручання в конфлікти. За останні сім десятиліть ООН провела 70 подібних операцій. У даний час ООН проводить 16 операцій щодо вирішення міждержавних конфліктів. Врегулювання конфліктів і проведення миротворчих операцій – вкрай складна робота до того ж неоднозначна по своїми наслідками.

За багато десятиліть своєї діяльності Організація Об'єднаних Націй сприяла припиненню багатьох конфліктів, найчастіше завдяки діям Ради Безпеки, яка, відповідно до Статуту ООН, несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. У разі надходження скарги, що стосується загрози миру, Рада насамперед рекомендує сторонам конфлікту спробувати досягти угоди мирним способом. У деяких випадках Рада бере на себе розслідування і посередницьку діяльність.

Якщо ж суперечка призводить до збройного конфлікту, то першочерговим завданням Ради Безпеки стає якнайшвидше його припинення. Рада також засновує операції ООН з підтримання миру, сприяючи ослаблення

напруженості в проблемних регіонах, роз'єднання протиборчих сторін і створення умов для тривалого миру після досягнення відповідних угод. Рада Безпеки може прийняти рішення про введення примусових заходів, економічних санкцій, наприклад торгового ембарго, або міжнародних військових дій.

Миротворчості властива постійна динаміка, в силу зміни самої системи міжнародних відносин і переформатування порядку в системі безпеки. Незважаючи на центральне завдання з підтримки миру і безпеки, діяльність з підтримання миру, будучи комплексним феноменом, виступає основою міждержавної політико дипломатичної взаємодії з урегулювання конфліктів, способом підвищення міжнародного впливу з боку інших держав та міжнародних організацій.[6]

Участь у запобіганні та управлінні конфліктами також розкриває дилему між пом'якшенням гуманітарної кризи і пошуком довгострокового рішення. Сучасні вчені впевнені в тому, що «війна повинна мати шанс» і розіграватися сама собою, а не «підтримуватися гуманітарною допомогою». [7, с.36]

До того ж, варто також продумати та передбачити втручання в конфлікт. Простого рішення втрутитися недостатньо – неправильне використання сили може загострити деякі конфлікти і призвести до загибелі багатьох людей.

З цієї причини часто кажуть, що державам потрібно розробити певну стратегію виходу із конфлікту, перш ніж вступити в нього. Це, як правило, хороша порада – якщо стратегія виходу є розумною та обґрунтованою. Однак іноді, як, наприклад, у Косово, наполягання на точному маршруті втручання та конкретному політичному кінцевому стані для регіону перед тим, як брати участь, було би контпродуктивним.

Для провідних світових держав, які прагнуть до глобального лідерства, сьогодні вигідніше зробити міжнародний конфлікт керованим і потім використовувати його в своїх цілях, ніж сприяти його мирному вирішенню.

Саме тому, зараз усіма провідними світовими лідерами активно розвивається ідеологія ціннісного управління конфліктами, а концепції

управління міжнародними конфліктами висувуються на передній план миротворчої діяльності.

Отже, в умовах сучасного розвитку міжнародних відносин, ефективне запобігання конфліктам вимагає розробки комплексної, багатоаспектної і послідовної стратегії. Багатосторонній підхід до запобігання конфліктам є корисним і навіть необхідним: порівняльні переваги кожної організації можуть в сукупності допомогти отримати рішення, необхідне для перемоги над суперечками.

Не дивлячись на це, варто урахувати, що об'єднання зусиль та спільна діяльність у міжнародному середовищі - це дійсно непросто. В зв'язку з останніми подіями та появою все нових конфліктів, стає зрозуміло, що більшість держав є неготовими до співпраці, так як потрібно враховувати не лише власні національні інтереси та йти на зустріч у багатьох ситуаціях.

2.2.Способи і механізми врегулювання конфліктів. Американські моделі управління конфліктами

Міжнародне врегулювання конфліктів стосується процесів зняття напруженості між державами або підтримання їх на рівнях, що відповідають постійному мирному переслідуванню державами своїх цілей.

Врегулювання конфлікту – це стратегія процедурного рішення цього конфлікту, спрямована на досягнення компромісу, який дозволить сторонам прийти до деяких початковим цілям. Це – певна процедура, спрямована на усунення основних протиріч і прийняття рішення, вигідного для всіх учасників конфлікту.

Існує безліч інструментів, що використовуються сторонами конфлікту з метою його розв'язання. До того ж, найчастіше, вони є незалежними від дій ООН та регіональних організацій або намагаються взаємодіяти з ними.

Взагалі, зараз найбільш ефективною та розповсюдженою формою врегулювання міждержавних конфліктів є досягнення балансу інтересів його сторін, що дозволяє, в кінцевому рахунку, усунути саму причину конфлікту.

Не дивлячись на прагнення вирішувати міжнародні конфлікти мирним шляхом, держави все-таки намагаються не забувати про застосування сили, будучи тим самим готовими до будь-якого перебігу подій.

Виділяють кілька найбільш загальних методів залучення сили в системі попередження або врегулювання міждержавних конфліктів – це переконання, примус і придушення. Метод переконання – це певний комплекс заходів, що вживаються державою по відношенню до іншої держави з метою створення сприятливих умов для реалізації національно-державних інтересів у зовнішньополітичній діяльності. Цей метод найбільш ефективний на ранніх стадіях конфлікту і дозволяє врегулювати протиріччя між державами. На цьому етапі активно використовуються двосторонні і багатосторонні консультації, заяви про наміри.

Інший метод – метод примусу є комплексом заходів держави, спрямованих на те, щоб, використовуючи силу, нав'язати іншій державі свою волю. Примус відрізняється більшою рішучістю дій і інтенсивним використанням сукупної могутності держави для досягнення своїх цілей. Як правило, в міжнародній практиці примус використовується на кризовій фазі конфлікту як засіб запобігання або зупинки його кризового розвитку.

Що ж стосується методу придушення, то це вже – повне позбавлення противника можливості до опору або знищення його за допомогою військової сили. При придушенні інтенсивність дій держави зростає. Наслідком застосування даного методу, найчастіше, є дозвіл міждержавного конфлікту або його перехід в латентний стан.

Зараз військові організації все частіше використовуються по-новому та для нових цілей вирішення конфліктів. Збройна сила не досить часто використовується для прямого втручання, навіть у Європі, де регіональні організації особливо сильні. Миротворчі місії іноді все ще фізично

відокремлюють противників, щоб запобігти подальшому насильству, проте вони також надають гуманітарну допомогу, переселяють біженців та відновлюють інфраструктуру.

Механізми мирного вирішення конфліктів вироблялися протягом усього їхнього історичного розвитку. Однак, міжнародно-правова норма імперативного характеру про мирне вирішення міжнародних конфліктів була сформована не так давно. Подальший розвиток принципу мирного вирішення міжнародних зіткнень спостерігається в статутах міжнародних організацій, у тому числі, і в організаціях системи ООН.[8]

Традиційним методом мирного врегулювання міжнародних конфліктів є переговори. Починаються вони, зазвичай, тоді, коли одна або декілька сторін конфлікту приходять до висновку, що подальші військові дії бажаних результатів не принесуть, а ціна їх продовження може бути надто великою. Найчастіше, переговори ініціюються або сторонами конфлікту, або пропонуються ззовні – іншими державами, що прагнуть допомогти, втрутившись у суперечку.

Вони проводяться швидко і з однозначною вигодою для однієї зі сторін у разі капітуляції переможеної держави або їх коаліції, але частіше переговори затягнуті за часом і проходять кілька стадій. Найбільш типовими з них є такі етапи, як домовленості сторін про згоду на переговори, припинення військових дій, початок і хід переговорного процесу, констатація результатів переговорів та, нарешті, реалізація досягнутих висновків.

Зрозуміло, що переговори як метод, можуть використовуватися як для врегулювання конфлікту, так і для його попередження. Уже перебуваючи в стані конфлікту, але побоюючись його подальшої ескалації, сторони шляхом часткових домовленостей можуть уникнути подальшого розвитку конфлікту та його переходу на новий рівень. Тобто, основне призначення політичних переговорів – запобігання політичних конфліктів і врегулювання їх в разі виникнення.

Відносно новим способом запобігання та подальшого врегулювання конфлікту є застосування превентивної дипломатії, попередження конфліктів та інші форми превентивних дій, спрямованих на зупинення збройних конфліктів від самого початку їх ескалації до широкомасштабних збройних протистоянь. Превентивна дипломатія, хоч і схвалюється ООН як один із методів протидії конфліктам, але подібні способи вирішення продовжують зіштовхуватись із величезними перешкодами.

Це пояснюється тим, що складні міждержавні конфлікти поступилися місцем широкомасштабним громадянським війнам, які є достатньо серйозними, щоб завдати значної шкоди в національному масштабі та, в той же час, ще занадто незначними, щоб привернути негайну увагу з боку Ради Безпеки ООН. Проте ці неприємні тривалі конфлікти дедалі більше закріплюються і поширюються в географічному плані, тим самим подовжуючи тривалість середнього збройного конфлікту. Тому, більшість політичних діячів вважають за потрібне удосконалювати та використовувати методи превентивної дипломатії на практиці.

Політичне врегулювання конфліктів, тобто, знаходження взаємоприйнятої згоди між учасниками конфлікту політичним шляхом, за допомогою переговорів, політичних технологій і процедур, нині є найважливішою категорією сучасної конфліктології і політичної науки.

Пошук і розробка технологій політичного вирішення конфліктів будується на виявленні співпадаючих інтересів і визнанні цінностей всіма конфліктуючими сторонами, що дозволяє вирішувати конфлікти мирними засобами. Разом з тим, врегулювання конфлікту не усуває і не викорінює існуючих протиріч, що лежать в основі конфлікту, а лише прагне їх максимально згладити і виробити формулу компромісного рішення, що перешкоджає подальшій ескалації конфлікту.

Цікаво, що з метою врегулювання міжнародних конфліктів, вчені К. Томас і Р. Кілманн розробили п'ять стратегій урегулювання конфліктів, що зараз використовуються більшістю держав як невід'ємна частина зовнішньої

політики. Стратегії передбачають уникнення, перемогу, компрометацію, пристосування та співпрацю. [9]

Наявність цих стратегій свідчить про те, що кожна держава по-різному звикла боротися з викликами та загрозами та застосовувати стратегію, яка би чимось, але відрізнялася би від інших. Проте, як показує досвід минулих подій, на різних етапах розвитку конфлікту доводиться використовувати кожен зі стратегій.

Найпершою і найбільш ефективною стратегією вважається уникнення конфлікту. Тобто, держави просто ігнорують конфлікт або відмовляються від нього, обирають такий метод, коли дискомфорт від конфронтації перевищує потенційну нагороду за вирішення конфлікту. Ініціатору конфлікту, звичайно, в такому разі може здаватися, що держава, з якою ведеться боротьба, просто здає позиції та відступає, але, насправді, це лише свідчить про замовчування та неоголошення подальших планів та дій з метою повного припинення подальшого розвитку конфлікту.

Стратегією конкуренції користуються держави, які вступають у конфлікт, плануючи отримати лише перемогу. Вони напористі і взагалі відмовляються співпрацювати та домовлятися. Цей метод характеризується припущенням, що одна сторона виграє, а всі інші програють. Тут немає місця різноманітним точкам зору у добре поінформованій загальній картині та розробці планів щодо поділу інтересів. Таку стратегію не вважають вдалою та ефективною, рідко трапляється так, щоб конкурентна боротьба призвела до міжнародного миру та врегулювання конфліктів.

Пристосування – це стратегія, за якої одна сторона поступається бажанням чи вимогам іншої. Вони співпрацюють, але не виступають як одне ціле. Найчастіше, провідні держави застосовують дану стратегію з метою відволікти конкурентів. Як і стратегія уникнення, стратегія пристосування може спричинити глобальні проблеми. Разом зі вже існуючим конфліктом, може виникнути ще й внутрішній між державами, які, здавалося б, співпрацюють.

Ще однією, не менш важливою стратегією, яка має місце бути вже при існуючому конфлікті, є співпраця. Це – метод, що використовується державами, що готові розділяти власні інтереси та співпрацювати з іншими задля отримання спільної перемоги. Кожна з держав, у такому разі, дозволяє іншим учасникам робити свій внесок із можливістю спільного створення спільного рішення, яке може підтримати кожен.

Інша стратегія – компроміс, коли учасники налаштовані на отримання повної перемоги, але готові йти на домовленості в разі виникнення пропозицій та готові навіть співпрацювати. Концепція полягає в тому, що кожен частково відмовляється від власних інтересів, і ніхто не отримує всього, чого прагнув від самого початку. Дану стратегію можна охарактеризувати, як поділ інтересів та цілей, але, в кінцевому варіанті, конфлікт буде врегульовано.

Міжнародні конфлікти не лише стали одним з провідних факторів нестабільності в світовій політиці та ознакою наростаючого хаосу в міжнародних відносинах, а й саме вони є точкою перетину інтересів найбільших світових акторів, в тому числі і США. [10, с.27]

США залишаються головною державою-розповсюджувачем ідей про демократичний устрій, про захист прав і свобод громадян, про громадянське суспільство, про закон як найвищу цінність для всіх. І, під цією егідою США часто виступають в ролі прямих посередників в процесі вирішення ряду міжнародних конфліктів. Навіть у моменти, коли національні інтереси Сполучених Штатів спрямовані на підтримку однієї зі сторін, вони намагаються показати, що підтримують обидві сторони конфлікту, щоб бути в партнерстві з усіма, отримати визнання з боку всіх і зберегти статус провідної держави у світі.

Тому, можна сказати, що опис, характеристика і оцінка теоретичних моделей політичної конфліктології в США і їх застосування в рамках практичної політичної конфліктології, безпосередньо пов'язаної із зовнішньополітичною діяльністю, мають велике значення не тільки для цієї країни, а й для всієї системи міжнародних відносин у цілому.

Розглядаючи самі американські моделі управління міжнародними конфліктами, варто виділити дві основні, які прямо протилежні одна одній за змістом. Більш того, слід зазначити, що автори цих моделей не тільки впливали, але часто навіть формували зовнішню політику США. Тому можемо з упевненістю зазначати, що саме ці моделі стали одними з тих, які вплинули не тільки на зовнішню політику США, але і на відносини між країнами на міжнародній арені. [11]

Переговорні й примусові моделі вирішення конфліктних ситуацій, що використовуються американськими теоретиками і практиками, безпосередньо пов'язані з зовнішньополітичною діяльністю і складають основу зовнішньої політики США.

Модель переговорів, розроблена А. Рапопортом, Р. Фішером, В. Юрі та іншими, спрямована на мирне вирішення міжнародних конфліктів. Сторони конфлікту повинні намагатися шукати можливості поважати свої інтереси і, при необхідності, бути готовими до певних компромісів, ще не порушують їх основні інтереси, а у той же час уникають протилежних позицій, що провокує ескалацію конфлікту. Модель ґрунтується на еквівалентності та рівності конфліктуючих країн і доводить їх до статусу партнерів. [12, с.42]

Примусова модель, найбільш типовим представником якої є економіст Т. Шеллінг, навпаки, зосереджує зусилля не на пошуку компромісу, а на відстоюванні своєї позиції і виборі поведінки, яка забезпечить перемогу. Не можна сказати, що примусова модель повністю виключає компроміс як інструмент вирішення конфлікту, але розуміє його особливим чином – або проводити військові операції таким чином, щоб мінімізувати збитки, або стримувати ворога погрозою війни. [13, с.75]

Не варто також забувати і про приналежність США до однієї з чотирьох домінуючих культурно-цивілізаційних моделей вирішення конфліктів. Англосаксонська модель реалізується в політиці держави у вигляді проведення спеціальних психологічних операцій, де застосування зброї розглядається в

якості прямого відношення до технологій інформаційно-психологічного управління масовою свідомістю населення в зонах міжнародних конфліктів.

Тобто, по суті, це та сама примусова модель, але в більш сучасній та «лояльній» інтерпретації. В основі англосаксонської моделі лежить укорінена в свідомості молода ідеологія і світогляд протестантизму: все три основні американські ідеологічні концепції – «експорт демократії», «силове умиротворення» і «оксамитові революції» – по суті, є переробкою і розвитком основних норм протестантського світогляду. Як приклад, військові компанії США і НАТО в Іраку і Афганістані, на Балканах відіграють технології інформаційно-психологічного впливу і управління.[14, с.17]

Сьогодні врегулювання багатьох міжнародних конфліктів, дійсно, відбувається під егідою США. Але, незважаючи на це, американській владі все ж слід оновити існуючі моделі і розробити більш сучасну схему впливу на подібні ситуації.

Діяльність США з приводу «силового умиротворення» і «примусу до демократії» в різних регіонах світу не тільки не усуває першопричини виникнення та протікання там конфліктів, але, в багатьох випадках, навіть призводить до їх ескалації та переходу на новий, більш масштабний, рівень. На думку деяких спостерігачів, США захопилися ідеєю світового панування і створення однополярного світу, що в останні десятиліття абсолютно не приховується американськими політиками.

Останнім часом політика США щодо вирішення міжнародних конфліктів все частіше піддається критиці. Зокрема, участь США в «кольорових революціях» по всьому світу, підтримка опозиційних і лояльних до США організацій через некомерційні фонди, здійснення державних переворотів.

Яскравим прикладом такої «самостійної політики» держави є її повне відчуження від діяльності інших членів ООН. Ще у період «холодної війни» значимість ООН полягала в здійсненні посередницької функції між наддержавами і підтримці статус-кво. В умовах постбіполярності основне

призначення Організації бачилося в створенні більш безпечного світу в умовах високої конфліктності світу після закінчення «холодної війни».[15, с.102]

Тепер використання силових методів стало можливим не тільки в разі самооборони, але і для запобігання гуманітарних катастроф, масових порушень прав людини, терористичних актів.

Однак, на практиці ефективність ООН в трансформації світу, не співпадала з вимогами і уявленнями США. Піддавши критиці Організацію, Сполучені Штати, зайняли позицію, згідно з якою коаліція демократичних держав також може брати участь в процесі трансформації світового порядку. [16, с.53]

Таким чином, ставиться під сумнів сама суть універсальної міжнародної організації, а США все більше наближається до того, щоб проголосити себе державою, яка в майбутньому може стати світовим лідером. І, допомогою в цьому стане самостійне розв'язання низки міжнародних конфліктів. До того ж, керівництво США постійно наголошує на тому, що захист національних інтересів не вимагає збереження механізму ООН.

На думку більшості сучасних політологів, зовнішня політика США зараз спирається в основному на силові рішення в силу відчуття власної військової переваги і нехтування інтересами інших країн і страждає від низького професіоналізму дипломатів вищої ланки.

Американський вчений Д. Каллахан закликає Сполучені Штати переглянути існуючі моделі управління міжнародними конфліктами і розробити загальні керівні принципи, на основі яких Сполучені Штати займуть певну позицію і зроблять корисний внесок в процес їх вирішення.

За його словами, конфлікти в сучасному світі носять переважно територіальний характер, а в основі територіальних конфліктів лежать два взаємовиключних принципів міжнародного права – принцип територіальної цілісності і право народів на самовизначення. А нехтування правом народів на самовизначення та територіальну цілісністю держав може привести до нескінченного хаосу в світі. [17, с.68]

Сучасні конфлікти вимагають від світової спільноти не тільки пошуку нових підходів і способів впливу на них, а й формування нових парадигм управління ними. Такими парадигмами нині можуть бути тільки концепції і моделі управління конфліктами з використанням технологій інформаційного та психологічного впливу, засновані на культурних і цивілізаційних традиціях.

США, як і раніше, є єдиною наддержавою, яка істотно лідирує по всьому сукупному силовому потенціалу та може бути тією державою, що стане рушієм позитивних змін у світі. Для цього лише потрібно направити потенціал не на становлення власного лідерства на міжнародній арені, а на реальному вирішенні як існуючих, так і наростаючих міжнародних конфліктів.

Існує безліч методів, стратегій та способів врегулювання конфліктів. У разі виникнення загрози, будь-яка з держав відразу ж намагається обрати свій власний шлях для їх уникнення або ж подолання. Звичайно, в умовах сучасного розвитку міжнародних відносин, розумно було б звертатись лише до мирних методів врегулювання, або, і взагалі, - намагатись запобігти розвитку суперечок і конфліктів. Проте, розвиток нових сфер діяльності, поява нових методів взаємодії між державами породжують і нові виклики, які, на даль, не завжди можна подолати за допомогою переговорів та домовленостей.

Військовий підхід і силові методи для отримання безпеки ніколи не можуть зробити державу захищеною в довгостроковій перспективі, оскільки вони покликані, в першу чергу, зупинити негайні, вже існуючі, загрози, і аж ніяк не усунути основні причини цих загроз та передбачити виникнення подібних конфліктів у майбутньому.

Ефективні стратегії врегулювання конфліктів також мають вирішальне значення. Держава може забезпечити себе все більш дорогою зброєю та системами спостереження, але не можемо запобігти тероризму та війні лише за допомогою мілітаристських підходів. Єдиний спосіб бути по-справжньому готовими у майбутньому – це усунути причини, що створюють загрози нинішній безпеці, такі як соціальна нерівність, політична ізоляція та бідність.

Ці глобальні виклики можна змінити в довгостроковій перспективі, але вони вимагають об'єднання зусиль та прагнення уникнути конфліктів у подальшому.

Наразі, міжнародні конфлікти, дійсно, стали точкою перетину інтересів найбільших світових акторів. До прикладу, така держава як США є провідним діячем у сфері подолання конфліктів. Сполучені Штати Америки, і надалі, залишаються головною державою-розповсюджувачем ідей про демократичний устрій, про захист прав і свобод громадян, про громадянське суспільство, про закон як найвищу цінність для всіх. Проте, навіть такій могутній державі варто переглянути методи боротьби з конфліктами та не забувати звертатись до підходів їх мирного врегулювання.

Отже, теорії та методи міжнародного врегулювання конфліктів базуються на тому, що конфлікт є динамічним процесом, і, як наслідок, існує не лише одна теорія для вивчення природи конфлікту на глобальній арені, а також не існує одного конкретного методу для його врегулювання.

Більшість методологічних підходів до вирішення конфліктів визнають, що через динамічний характер конфлікту конфлікт прогресує на різних стадіях. Наприклад, стадії конфлікту, як правило, включають його виникнення, ескалацію, тупикову ситуацію, деескалацію, врегулювання суперечок та постконфліктне світобудівництво. Ці етапи є нелінійними, вони можуть повторюватися, або іноді конфлікт передусім переходить від двох до трьох етапів. Кожен етап має відповідні стратегії, що дозволяють мінімізувати насильство та допомогти вирішити та трансформувати конфлікт. Наприклад, виникнення конфлікту відбувається, коли виявляються конкуруючі інтереси, потреби чи цінності.

Слід пам'ятати, що врегулювання будь-якого конфлікту, переважно, залежить від зацікавленості в цьому обох сторін. Воно не може бути одностороннім, а розробка стратегії його подолання повинна здійснюватися як стороною, яка це розпочала, так і тією, яка є ініціатором його вирішення. Лише таким чином можна досягти хоча би мінімального запобігання подальшого розвитку конфлікту.

РОЗДІЛ 3. ПОШУК ТА ОЦІНКА ОПТИМАЛЬНИХ ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

3.1 Міжнародний досвід врегулювання конфліктів на прикладі конфлікту інтересів США та Китаю

Сьогодні держави з усіх сил намагаються запобігти виникненню міжнародних конфліктів. Створюються нові об'єднання з метою боротьби з існуючими загрозами, проводяться реформи та все частіше міжнародні та регіональні організації і держави об'єднують свої зусилля для боротьби з поширенням цих смертоносних суперечок.

Звичайно, більш розвинуті держави справляються з завданням краще та ефективніше. Та, не дивлячись на це, різноманітність мандатів, відповідні сфери діяльності, бюрократія, національні інтереси та суперечливі погляди на запобігання конфліктів обмежують ефективну багатосторонню діяльність та не дають змоги сторонам об'єднати зусилля для отримання спільного позитивного результату. Головною причиною невдач, в першу чергу, є одностороння діяльність кожної з держав та зацікавленість в задоволенні лише власних національних інтересів.

Єдиною спільною рисою політик управління конфліктами країн, що ростуть, є готовність пов'язати свою політику безпеки з розвитком та співпрацею, пов'язаною з розвитком. Майже всі сили, що розвиваються, прагнуть відігравати активну роль у співпраці у галузі розвитку як невід'ємну частину своєї політики щодо пошуку статусу в глобальному управлінні. Неправдою вважати всі сили, що зростають, однорідним або унікальним блоком, що дає подібні відповіді міжнародним кризи.

Їхнє розуміння управління конфліктами значною мірою походить від стратегічної культури, історичної / культурної близькості до певних регіонів світу, а також інтересів та пріоритетів національної безпеки та зовнішньої

політики. Однак, незважаючи на різницю у підходах та практиці врегулювання конфліктів, сили, що зростають, мають здатність та потенціал об'єднуватися на основі спільно визначених глобальних інтересів та під егідою міжнародних організацій, зокрема ООН. Дослідження, проведені у цьому спеціальному випуску, та результати, отримані в результаті різних тематичних досліджень, виправдовують цей аргумент. [18]

З появою нових загроз безпеці, що походять від жорстоких недержавних суб'єктів, і все більшої кількості факторів, що призводять до виникнення суперечок у всьому світі, конфліктів змінюється, і, таким чином, великі та зростаючі держави повинні по-різному управляти ними. У сучасному складному середовищі безпеки зростаючі держави стикаються з декількома проблемами, що впливають як на їх підходи до розв'язання конфліктів, так і на те, які інструменти вони використовують для управління цими конфліктами. Нинішнє нестабільне середовище безпеки вимагає більш міцної співпраці у сфері дипломатичного та військового примусу. [19]

Зрозуміло, що управління міжнародними конфліктами не відповідає єдиній політиці або може бути успішно проведене без координації традиційних та вищих або середніх держав у глобальних та регіональних інституційних умовах. У сучасній структурі глобального управління управління міжнародними конфліктами вимагає нової та набагато ефективнішої інституційної основи, нових концепцій та нового розподілу ролей між традиційними та нетрадиційними суб'єктами. [20] У зв'язку з цим ініціативи ООН або ООН, що не базуються на підтримці миру, з використанням існуючих інструментів управління конфліктами або створення нових інструментів та механізмів управління конфліктами можуть допомогти зростаючим державам відігравати набагато більш оперативні та активні ролі у побудові миру.

У порівнянні з минулими десятиліттями, питання міжнародної безпеки розглядаються зараз більш детально та потребують вирішення нагальних проблем в короткі періоди. Саме тому, важливо вміти дослідити динаміку

розвитку «конфліктів нового покоління» протягом останніх років в умовах сучасних трансформацій в міжнародному середовищі.

Вдалим прикладом подібного протистояння та спроб його врегулювання є конфлікт інтересів двох провідних держав світу. Відносини США і Китаю були і залишаються одними з найскладніших двосторонніх відносин в міжнародному середовищі. За останні 30 років вони зазнали вражаючої трансформації: від ворожості і конфліктів до відвертого діалогу та конструктивної співпраці. Ці дві величезні країни знайшли спільну мову з питань торгівлі, інвестицій і, останнім часом, навіть безпеки. Але ключові питання залишаються невирішеними, а держави і надалі продовжують перебувати у стадії очікування. [21]

Суперництво між двома державами стало парадигмою міжнародних відносин в цілому. Воно формує реальний політичний, військовий та економічний розвиток багатьох інших провідних держав світу, і, ймовірно, це продовжиться протягом деякого часу. Стратегічне суперництво між Сполученими Штатами та Китаєм ризикує вилитися у багатоплановий світовий конфлікт, що представляє економічну та військову небезпеку. Китай стає економічним центром, військовою силою в Азії і потенційним суперником США. Конфлікт між США та Китаєм є прикладом вкрай складних і багаторівневих двосторонніх відносин.

Основною причиною тривалого конфлікту між державами є те, що в США зростання впливу зовнішньої політики Китаю наразі розглядається як загроза панівному становищу Америки в міжнародній системі. До того ж, Китай дійсно сьогодні є єдиною країною, яка може загрожувати статусу Сполучених Штатів, а це, в свою чергу, неабияк похитне стабільність міжнародної системи в цілому. [22]

Тобто, якщо переважаюча та зростаюча влада виявляться нездатними досягти порозуміння щодо управління та лідерства в міжнародній системі, світ справді може зіштовхнутися з повторенням світової війни.

Більшість експертів розглядають американсько-китайські відносини через призму суперництва: оскільки і перша, і друга держава зацікавлені в зміцненні свого впливу, проте їх інтереси і потреби в великій мірі переплетені. Можливо, саме через це даний конфлікт є найбільш вдалим прикладом «конфліктів нового покоління», які характеризуються частковою відсутністю балансу сил та основною зосередженістю суто на власних цілях.

Слід зазначити, що конфлікт між США та Китаєм стосується майже всіх сфер діяльності, починаючи від політичної та закінчуючи економічною. Як пише тайванський вчений Лі Інмін, відносини між країнами характеризуються «і запеклою конкуренцією, і складною співпрацею, і взаємним обмеженням один одного, і взаємозв'язком, що вказує на абсолютно нову епоху становлення системи міжнародних відносин». «Наш світ в основному входить в епоху м'якої війни, яка відрізняється від колишніх жорстких», – пише Лі Інмін. Він також зазначає, що китайсько-американські відносини не можуть стати конфронтаційними подібно радянсько-американським за часів холодної війни. Вони також не можуть бути союзницькими подібно до відносин США з Японією, Європою і Великобританією. [23]

Звичайно, врегулювання будь-якого конфлікту, а особливо на міждержавному рівні, несе в собі певну стратегію. Саме тому, задля врегулювання подібного потрібно, в першу чергу, зрозуміти причину його невирішеності та подальшого розвитку.

Відомо, що останнім часом США та Китай постійно намагаються налагодити відносини шляхом проведення мирних переговорів. Проте, на жаль, з кожним роком з'являються нові перешкоди для остаточного врегулювання конфлікту між державами.

У контексті конфлікту інтересів США і Китаю надзвичайно актуальним стає питання безпеки, оскільки Китай із роками все більше прагне забезпечити власну безпеку (і особливо запобігти наступу з моря, де Сполучені Штати залишаються абсолютним світовим лідером після Другої світової війни).[24]

США також звинуватили Китай у експорті небезпечної зброї та ракетних технологій до таких країн, як Пакистан та Північна Корея. Тим не менше, напруженість дещо спала, оскільки нещодавно Китай оголосив про план обмеження експорту ракет та інших технологій подвійного використання. Але США планують побудувати систему протиракетної оборони, а Китай, який має на меті покращити свій ядерний потенціал, неабияк вплине на початок важких часів для міжнародного середовища.[25]

З точки зору міжнародних відносин, дилема безпеки являє собою одну з найбільш складних проблем у сучасних взаєминах між країнами. Суть дилеми полягає в тому, що чим більше одна держава озброюється для захисту національної безпеки, тим більше інші держави відчують загрозу для себе і починають також озброюватися. Це ставить під сумнів будь-які мирні домовленості та повністю знищує довіру між державами.

Варто зазначити, що на відносини між державами часто впливають не лише вони самі. До прикладу, війна з тероризмом, який і донині, на жаль, залишається однією з найістотніших проблем сучасності, поставила китайсько-американські відносини на міцніші основи. Потенціал успішного та стійкого діалогу дещо посилюється. Спільна стратегічна стурбованість тероризмом призвела до відчутної співпраці: підтримка Китаєм кампанії під керівництвом США в Афганістані, обмін розвіданими та підтримка з боку Китаю репресій проти ісламських сепаратистів на західних територіях Китаю. [26]

Проте, підґрунтя для негативного розвитку подій все ж залишається. Одиначний випадок, наприклад, збитий шпигунський літак або заява президента Тайваню на користь незалежності, може зрушити відносини в інший бік. Ця нестабільність залишається вадою у відносинах та взагалі в політиці США щодо Китаю.

Врегулювання даного конфлікту багато в чому залежить не лише від впливу зовнішніх факторів, стабільності чи нестабільності існуючої системи міжнародних відносин та економічних чи соціальних чинників. Вирішення

будь-якого конфлікту, в першу чергу, залежить від прагнення держав, залучених в нього, забезпечити і собі, і іншим мирне існування.[27]

США завжди повинні висловлюватися за свої інтереси та цінності у відносинах з Китаєм – у сфері торгівлі, міжнародної безпеки та прав людини. Але ми не повинні боятися сильного та процвітаючого Китаю – найправильніший спосіб зробити Китай ворогом – це поводитися з ним як з ворогом.

Незважаючи на серйозні та стійкі розбіжності, Китай та США на момент 2021 року вже змогли побудувати відносини, що принесли користь обома країнам та підвищили стабільність Азії та світу. Розширені зв'язки та співпраця дозволяють розвиток потоку ідей, які можуть подолати недовіру та нерозуміння Китаю в Сполучених Штатах, заодно заохочуючи зростання та, можливо, політичні зміни як в США, так і в Китаї.

Занадто багато американців схильні думати про відносини США та Китаю з точки зору одного питання, наприклад, торгівлі, Тайваню чи прав людини. Не зменшуючи значення цих конкретних питань, американські політики не повинні дозволяти жодному з цих питань домінувати, рухати чи виводити з ладу всі відносини. Попереду стільки запитань, безумовно, будуть важкі часи та розбіжності в думках. Китай – величезна країна та економіка, майбутнє якої може бути позначене як розвитком, так і потрясіннями. Якщо ми проводимо політику, яка відображає широту спільних інтересів між двома націями, то ми можемо уникнути суєти, яка потерпала стосунки між двома націями протягом останніх 30 років. [28]

Що стосується іноземного втручання в конфлікт між США та Китаєм, то варто враховувати, що китайсько-американське суперництво неабияк впливає на Європейський Союз та його держав-членів. Ставлення Європи до Китаю стало більш критичним. Інші держави більше не бачать Китай тільки як партнера по переговорах стосовно різних інтересів і економічного конкурента. Розрив між Європою та Китаєм в питаннях цінностей, політичної системи і міжнародного порядку, занадто великий. І якими б не були зусилля, подолати

такий розрив дуже непросто. Відносини Європи із США як зі стратегічним партнером були і залишаться набагато тіснішими.

До того ж, політика США наразі спрямована безпосередньо до залучення все більшої кількості учасників, які би змогли прийняти саме американську сторону. [29]

Таким чином, стратегічне суперництво між Сполученими Штатами та Китаєм ризикує вилитися у багатопартийний світовий конфлікт, що представляє економічну та військову небезпеку. У порівнянні з минулими десятиліттями, питання постійної взаємодії між державами відіграє важливішу роль. Якщо економічні інтереси та інтереси безпеки будуть поставлені на цілком нові основи, рівень інтеграції може знизитися до такої міри, що це може розглядатися як свого роду деглобалізація. [30, с.14]

Якщо стратегічне суперництво між Сполученими Штатами та Китаєм консолідується у тривалі глобальні конфлікти, це може спричинити своєрідну деглобалізацію, що в підсумку призведе до двох паралельних порядків, в одному з яких домінують Сполучені Штати, а в іншому – Китай. Якщо конфлікт між США та Китаєм буде продовжувати загострюватися та прискорювати біполяризацію міжнародної системи, основа для глобальної багатосторонності може зникнути. А світовий конфлікт між США та Китаєм ставить перед Німеччиною та Європейським Союзом питання про те, якою мірою та на яких умовах вони повинні підтримувати США проти Китаю. Одне очевидно: стратегічне суперництво з Китаєм формуватиме зовнішню політику США.

3.2 Пошук оптимального рішення по врегулюванню конфлікту (за принципом Парето)

Врегулювання більшості конфліктів неможливе без застосування певних методів, які допомагають не просто визначити та зрозуміти природу того чи іншого конфлікту, а й передбачають його можливе повторення в майбутньому.

Одним із ефективних методів, які можна застосувати для аналізу конфліктної ситуації, є метод Парето. Принцип Парето, або правило 80/20, стверджує, що для багатьох явищ 80% результату припадає на 20% зусиль. Цікаво, що принцип названо на честь Вільфредо Парето – італійського економіста – який ще в 1895 р. помітив, що близько 80% земель Італії належало 20% населення країни. Першопочатковою метою застосування принципу було вирішення внутрішнього конфлікту між населенням та владними верхівками.

Основними характерними ознаками даного принципу є те що, по перше, досягнення результатів забезпечується за рахунок застосування меншої частини зусиль, а найбільші трудовитрати є, з одного боку баластом, а з іншого боку, створюють той базис, на якому будується кінцевий результат. По друге, прогнозовані заздалегідь результати часто стають не релевантними, як тільки досягаються на практиці. Головним завданням є правильний остаточний вибір та його застосування в реальному ході конфлікту. Тобто, якщо правильно обрати мінімум важливих конкретних дій із сотні запропонованих, можна отримати максимум ефективного результату. Метод Парето – це своєрідний метод відсіювання непотрібних дій задля отримання оптимального рішення. [31]

Для опрацювання даного методу, потрібно, в першу чергу, визначити основні причини, проблему та мету.

Проблемою виступає сам конфлікт інтересів між США та Китаєм.

Основними причинами є боротьба за лідерство у міжнародному середовищі та становлення «нового світового порядку».

Головна мета: знайти оптимальний варіант вирішення конфлікту за допомогою використання методу Парето.

Учасники конфлікту:

- Сполучені Штати Америки
- Китай
- Міжнародні організації

Табл.1

Основні учасники	Причини	Мета
США	Плани держави на світове лідерство, підкорення більшого числа територій за допомогою дипломатії.	Посилення власних позицій у світі. Завершення конфлікту.
Китай	Невдоволення політикою США та прагнення задовольнити власні національні інтереси.	Завершення конфлікту. Отримання статусу наддержави, визнання на міжнародній арені.
Міжнародні організації	Поява та розвиток все більшої кількості міжнародних конфліктів. Зацікавленість у мирному врегулюванні конфлікту.	Остаточне врегулювання конфлікту шляхом мирних переговорів між державами, запобігання його поширенню у світі.

За допомогою методу оптимальності Парето обираємо оптимальне для даної проблеми рішення, опрацьовуючи зарані визначені альтернативи.

Альтернативи рішення:

A1– припинення жорсткого впливу на держави, які безпосередньо залежать від зовнішньої політики США

A2– реформування існуючої системи безпеки в державах

A3 – припинення використання силових методів боротьби з наростаючими викликами та загрозами

A4– перегляд кожною з держав власної зовнішньої політики

A5– впровадження нових способів боротьби з наростаючим впливом іноземних держав

A6 – забезпечення подальшого мирного існування держави шляхом проведення реформ

A7 – застосування превентивних методів запобігання конфліктам

A8 – збільшення кількості миротворчих місій з метою допомоги державам, які знаходяться в конфлікті

A9 – розробка власних новітніх методів запобігання конфліктам

Критерії:

K1– час, витрачений на пошук шляхів вирішення конфлікту

K2 – психологічна готовність населення та держави

K3 –потенціал, витрачений на спроби запобігти виникненню конфлікту

K4 – економічна вигода для обох держав

K5 – вплив альтернатив на подальший розвиток подій

Табл.2

	K1	K2	K3	K4	K5
A1	7	8	6	7	10
A2	9	7	9	6	8
A3	5	10	7	8	5
A4	8	9	10	6	9
A5	4	6	4	9	6
A6	6	8	8	10	10
A7	5	7	9	7	8
A8	10	9	7	9	7
A9	8	5	8	6	9

Визначаємо зважену ціну критеріїв:

$$K1 - 8:(8+10+9+7+9)=0,18$$

$$K2 - 10:43=0,23$$

$$K3 - 9:43=0,20$$

$$K4 - 7:43=0,16$$

$$K5 - 9:43=0,20$$

Після цього отримуємо ціну альтернатив, використовуючи формулу: $A_n^* = \beta_n$

Табл.3

	K1	K2	K3	K4	K5
A1	1,26	1,84	1,2	1,12	2
A2	1,62	1,61	1,8	0,96	1,6
A3	0,9	2,3	1,4	1,28	1
A4	1,44	2,07	2	0,96	1,8
A5	0,72	1,38	0,8	1,44	1,2
A6	1,08	1,84	1,6	1,6	2
A7	0,9	1,61	1,8	1,12	1,6
A8	1,8	2,07	1,4	1,44	1,4
A9	1,44	1,15	1,6	0,96	1,8

Завдяки методу виявляємо домінуючі та доміновані альтернативи.

Потім вибудовуємо ієрархію альтернатив за допомогою адитивного та мультиплікативного критеріїв.

Адитивний критерій: додаємо результати цін альтернатив отримані за критеріями:

$$A1 = (1,26+1,84+1,2+1,12+2):65,91(\text{сума альтернатив})=0,112$$

$$A2 = 7,59:65,91=0,115$$

$$A3 = 6,88:65,91=0,104$$

$$A6 = 8,12:65,91=0,123$$

$$A7 = 7,03:65,91=0,106$$

$$A8=8,11:65,91=0,123$$

$$A9=6,95:65,91=0,105$$

Вибудовуємо ієрархію: A6;A8;A2;A1;A7;A9;A3.

Мультиплікативний критерій: перемножуємо результати цін альтернатив отримані за критеріями

$$A1= 6,23:47,06=0,132$$

$$A2= 7,21:47,06=0,153$$

$$A3= 3,7:47,06=0,078$$

$$A6= 10,17:47,06=0,216$$

$$A7=4,67:47,06=0,099$$

$$A8=10,5:47,06=0,223$$

$$A9=4,58:47,06=0,097$$

Вибудовуємо ієрархію: A8;A6;A2;A1;A7;A9;A3.

Отже, за даними отриманими з Адитивного критерію, можемо сказати, що найкраще буде взяти спочатку 6 та 8 альтернативи, а вже потім-2,1,...

Мультиплікативний метод, навпаки, засвідчує, що 8 альтернатива має передувати 6. Тому, діяти потрібно згідно мультиплікативного методу, адже, як відомо, він чіткіше вказує на порядок альтернатив та є чутливішим до них. Тобто, в першу чергу, варто удосконалити діяльність миротворчих організацій, які беруть на себе відповідальність за спроби врегулювати міжнародні конфлікти.

Перед Сполученими Штатами як перед основним розповсюджувачем ідей боротьби за права націй та врегулювання міжнародних конфліктів, наразі постає важливе завдання – заохочення Китаю рухатись до процвітання, свободи та міжнародного співробітництва, визнаючи при цьому свою важливу роль у світі. Сполучені Штати та Китай продовжують чергувати спільні інтереси та непорозуміння з багатьох питань. Якщо обидві сторони візьмуть на себе зобов'язання, то, спираючись на досвід останніх 30 років, зможуть породити відносини, що характеризуються глибиною, відвертістю та спільністю інтересів.

3.3. Практичні рекомендації щодо запобігання і протидії міжнародним конфліктам

Детальне дослідження причин та природи виникнення міжнародних конфліктів, дає змогу спрогнозувати та запобігти подальшому виникненню подібних міжнародних конфліктів у майбутньому, а також – запропонувати ефективні шляхи врегулювання вже існуючих, сучасних міжнародних конфліктів.

Основним, першочерговим завданням на шляху до врегулювання будь-якого міжнародного конфлікту, є визначення того, що міжнародні конфлікти мають різні виміри і демонструють різну ступінь придатності до управління ними. Загальні стратегії або підходи, які можуть бути застосовні в одних конфліктах, можуть бути зовсім не застосовними в інших. Потрібно розглянути та запропонувати рекомендації щодо ефективності абсолютно різних методів та стратегій управління конфліктами та те, як вони можуть бути використані для впливу на припинення тривалих або навіть нерозв'язних конфліктів.

Не менш важливим є розуміння того, що міжнародні конфлікти не проявляються в серії окремих, не пов'язаних між собою епізодів. Конфлікти мають минуле, яке, в певній мірі, і має допомогти дослідити першопочаткові причини виникнення суперечок. Держави, які беруть участь у конфлікті, повинні опиратись на досвід минулих подій та враховувати помилки, які призвели до того, що конфлікт є невирішеним і досі, або ж повторився в наш знову.

Варто пам'ятати, що управління конфліктами – це раціональний та свідомий процес прийняття рішень, завдяки якому сторони конфлікту за допомогою або без допомоги інших держав та міжнародних організацій вживають заходів для трансформації, деескалації або припинення конфлікту загальноприйнятим способом.

Спектр методів та інструментів, що забезпечують довготривале управління конфліктами, досить широкий. Він варіюється від примусових

заходів до втручання третіх сторін та багатосторонніх конференцій. Ефективним способом вибору найбільш ефективного методу врегулювання міжнародного конфлікту, може стати поділ існуючих методів на односторонні, двосторонні(наприклад, переговори) та багатосторонні (втручання третьої сторони). Важливою також є роль факторів, які впливають на вибір реакції на конфлікт, а також те, як конкретні певні умови впливають на вибір окремого методу управління конфліктами або його остаточний результат.

Звичайно, в умовах сучасності, держави, які є учасниками конфліктів, ставлять собі за мету вирішити дану проблему саме шляхом мирних переговорів. Та, на жаль, наразі спостерігаються конфлікти, які перебувають на стадії, коли звичайних переговорів недостатньо. Все частіше держави повинні жертвувати значною частиною власного потенціалу задля отримання хоча змоги спробувати вирішити конкретний спір.

Слід продумати та розробити власну стратегію як запобігання, так і подолання конфліктів в разі їх виникнення та врахувати фактори, що впливають на управління міжнародними конфліктами і включають в себе: характер міжнародної системи, характер самого конфлікту та, безпосередньо, внутрішні характеристики залучених держав.

Характер міжнародної системи впливає на очікування держав та стратегії, які вони можуть використовувати для виходу з конфлікту. Такі особливості, як полярність міжнародної системи, закономірності узгодження та розподіл можливостей, пов'язані з різними підходами до врегулювання конфліктів.

Звичайно, характерний для останніх років підхід до врегулювання міжнародних конфліктів, залишиться найбільш ефективним способом і для запобігання їх виникненню в цілому. Переговори є тим процесом, за допомогою якого конфліктуючі сторони можуть нейтралізувати свої відмінності шляхом консенсусу. Це – своєрідна техніка, метод того, як боротися з конфліктом або як досягти згоди навіть до початку конфлікту.

Існує безліч методів ефективної боротьби проти держави-супротивника, безліч порад щодо того, як правильно поводитись в ході як переговорів, так і

військового протистояння. Та, найбільш вдалий спосіб протидії міжнародним конфліктам – вміти запобігти їх виникненню.

Готовність держав та їх прагнення, в даному контексті, до запобігання виникненню взагалі будь-яких суперечок відіграє неабияку роль. Не всі держави згодні пожертвувати, до прикладу, власними принципами, вже існуючими законами та направленнями задля простого уникнення конфліктних ситуацій з іншими країнами. З цієї причини, головним рушієм позитивних змін, можуть виступати треті сторони – зацікавлені держави та міжнародні організації.

На приклад, такій організації як ООН потрібно краще інтегрувати свої основи миру та безпеки, розвитку та прав людини для того, щоб вона перейшла від своєї нинішньої, в основному реактивної, позиції до підходу, орієнтованого на запобігання конфліктам.

Зараз запобігання конфліктам має розумітися не лише з точки зору запобігання спалаху, але й продовження, ескалації та повторення конфлікту. Підтримка миру та сталий розвиток повинні працювати як одне ціле, а не двома окремими шляхами, як це часто бувало в минулому. Сьогодні, намагаючись допомогти системі перейти на новий підхід, ООН та Світовий банк проводять спільне флагманське дослідження з питань запобігання міжнародним конфліктам.

Отже, для запобігання та протидії міжнародним конфліктам, держави повинні, в першу чергу, розуміти та відчувати власний потенціал та бути готовими, на якомусь етапі, враховувати не лише власні національні інтереси, але і інтереси інших держав, прийти разом до єдиного спільного рішення, а з деякими з них взагалі – об'єднати зусилля та посприяти вирішенню того чи іншого, вже існуючого, міжнародного конфлікту.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження появи та розвитку міжнародних конфліктів в умовах становлення сучасної системи міжнародних відносин, було з'ясовано суть та основні типи міжнародних конфліктів, встановлено основні причини виникнення та розвитку конфліктів, визначено проблеми в запобіганні міжнародним конфліктам та охарактеризовано найефективніші моделі вирішення конфліктів на прикладі держави-лідера. Також на кінцевому етапі проведеного дослідження обрано та описано оптимальні шляхи врегулювання міжнародного конфлікту.

Під час написання роботи було встановлено найбільш вдалі методами для пошуку оптимальних шляхів врегулювання міжнародних конфліктів - критеріальний аналіз та принцип Парето. Це дало змогу дослідити причини виникнення та поширення конфліктів на прикладі обраного конфлікту інтересів між США та Китаєм, а також – обрати найбільш ефективний шлях протидії та запобіганню сучасним міжнародним конфліктам.

Отже, міжнародним конфліктом слід вважати взаємодію двох чи більше елементів системи міжнародних відносин, які переслідують взаємовиключні чи взаємонесумісні цілі. В міжнародно-політичних конфліктах, що виникають передусім між державами і міждержавними організаціями, об'єднуються всі інтереси соціумів і мають найбільш чітке вираження. У сфері міждержавних відносин можна знайти прояви найзагальніших закономірностей виникнення конфліктів, що впливають на хід світового розвитку в цілому.

Характер міжнародних конфліктів суттєво змінився з часу заснування ООН 75 років тому. Зараз конфлікти, як правило, менш смертоносні і часто ведуться між національними групами, а не державами. Вбивства в деяких частинах світу стають все частішими, тоді як нападів за гендерною ознакою.

Не існує простих пояснень щодо причин виникнення конфліктів та того, яким чином вони здатні до ескалації насильства. Щоб зрозуміти динаміку внутрішніх конфліктів, необхідно прийняти до уваги безліч конкретних

факторів, таких як бідність і швидкий ріст населення, наявність ресурсів, дискримінація меншин та інших груп громадських угруповань.

Що стосується, безпосередньо, причин появи та розвитку міжнародних конфліктів, то на сучасному етапі вони можуть мати економічний, територіальний, політичний, етнічний та, навіть, ціннісний характер. На збільшення конфліктів, що мають у своїй основі ціннісні розбіжності, впливає процес глобалізації. Він автоматично зменшує дистанцію між країнами і народами з різними культурами, змушуючи їх до більш тісної і регулярної взаємодії один із одним. Чим ширша залученість учасників у спільну діяльність, тим більше можливостей для конфліктів.

Зараз існує безліч інструментів, що використовуються сторонами конфлікту з метою його розв'язання. Найчастіше, вони навіть є незалежними від дій ООН та регіональних організацій або намагаються взаємодіяти з ними. Та, найефективнішим способом, звичайно, залишається просте уникнення конфлікту. Тобто, держави просто ігнорують конфлікт або відмовляються від нього, обирають такий метод, коли дискомфорт від конфронтації перевищує потенційну нагороду за вирішення конфлікту.

Вдосконалення практики вирішення конфліктів дало поштовх до появи нових методів, які ґрунтуються на різкій зміні якісного стану ситуації, найчастіше з використанням третьої сторони або яких-небудь інших форм зовнішньої дії.

Головною державою-розповсюджувачем ідей про демократичний устрій, як не дивно, залишається США, яка постійно намагається поширювати власні гіпотези про захист прав і свобод громадян, про громадянське суспільство, про закон як найвищу цінність для всіх. І, під цією егідою США часто виступають в ролі прямих посередників в процесі вирішення ряду міжнародних конфліктів.

Варто зазначити, що, не дивлячись на проведення успішних миротворчих місій у різних державах світу з метою врегулювання існуючих там конфліктів, сама країна продовжує бути учасницею одного з найскладніших двосторонніх конфліктів сучасності.

Основною причиною тривалого конфлікту між державами є те, що в США зростання впливу зовнішньої політики Китаю наразі розглядається як загроза панівному становищу Америки в міжнародній системі. До того ж, Китай дійсно сьогодні є єдиною країною, яка може загрожувати статусу Сполучених Штатів, а це, в свою чергу, неабияк похитне стабільність міжнародної системи в цілому.

Будучи державою-лідером та визначником основних тенденцій розвитку міжнародних відносин, США має стати прикладом та своєрідним поштовхом для інших держав в умовах виникнення та поширення нових міжнародних конфліктів.

Беручи до уваги конфлікт між США та Китаєм, варто наголосити на його постійній та непереривній трансформації. Наразі, дійсно важко передбачити подальший розвиток подій як між двома конкретними державами, так і у світі в цілому. Єдиним правильним рішенням може стати постійне прагнення запобігти появі виникнення навіть мінімальних суперечок в міжнародному середовищі та, в разі неконтрольованого поширення конфліктів, розробити конкретний план його врегулювання.

Наразі, під дією тенденцій глобалізації, регіоналізації та демократизації відбувається зміна традиційного кола елементів міжнародної системи, а з урахуванням фундаментальних змін ролі державного суверенітету можна зробити висновок про наявність принципово нової системи.

В результаті проведеного дослідження, було зроблено спробу визначити оптимальні шляхи подолання міжнародних конфліктів на прикладі конфлікту інтересів двох провідних держав світу та запропоновано методи протидії та запобігання появи подібних суперечок в майбутньому.

1. Першочерговим завданням на шляху до врегулювання будь-якого міжнародного конфлікту, є визначення того, що міжнародні конфлікти мають різні виміри і демонструють різну ступінь придатності до управління ними.

2. У будь-якій із існуючих моделей підтримання стабільності відбуватиметься шляхом управління міжнародними конфліктами, основною

метою якого є максимізація їхніх конструктивних функцій. Таке управління стає можливим завдяки використанню традиційних процедур врегулювання з урахуванням структурних особливостей постбіполярної міжнародної системи.

3. Найефективнішою моделлю врегулювання міжнародних конфліктів залишається модель переговорів, що ґрунтується на рівності конфліктуючих країн і доводить їх до статусу партнерів., а оптимальним методом, спрямованим на характеристику та оцінку перебігу міжнародного конфлікту, є критеріальний аналіз, що ґрунтується на застосуванні принципу Парето.

4. Для уникнення появи та поширення міжнародних конфліктів в майбутньому, державам слід враховувати динаміку розвитку не лише власної зовнішньої політики, а й політики сусідніх держав та держав-партнерів та вчасно реагувати на нові виклики у міжнародному середовищі.

Таким чином, під час роботи було виконано усі окреслені завдання, використано всі зазначені методи дослідження, що й дало змогу не тільки детально ознайомитись та дослідити природу та причини виникнення міжнародних конфліктів, а й досягти мети роботи – знаходження оптимальних шляхів вирішення міжнародних конфліктів в умовах сучасного розвитку міжнародних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шеренговський Д. В. Поняття та сутність міжнародного конфлікту в науці [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1527/Sherengov.pdf>
2. Міжнародні конфлікти: причини та методи врегулювання [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8474.html>
3. Джордж, А.Л. 1979 Тематичні дослідження та розробка теорії: метод структурованого, цілеспрямованого порівняння. У дипломатії: нові підходи в історії, теорії та політиці, П.Г.Лорен, ред. Нью-Йорк: Вільна преса.
4. Wallensteen, Peter, & Möller, Frida, (2003). Conflict Prevention: Methodology for Knowing the Unknown, Uppsala Peace Research Papers.
5. Ackermann, Alice, 2003. The Idea and Practice of Conflict Prevention, Journal of Peace Research, 40:3, May 2003.
6. Нікітін А.І. Міжнародні конфлікти: втручання, миротворчість, врегулювання: підручник. М.: Видавництво «Аспект Пресс», 2017. С.10-75.
7. Едвард Н. Луттвак, «Надайте війні 29 ключових виступів доктора Соммаруги, шанс», зовнішні справи, липень / серпень, президент МКЧХ, 23 червня 2008, Женевський центр, с.36
8. Документи ООН: Статути, Конвенції, Резолюції; сост. Н.А. Філімонова. М., 2000.
9. Conflict Resolution Strategies [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://theparticipationcompany.com/2016/06/5>
10. Кременюк В.А. Сучасний міжнародний конфлікт: проблеми управління. Міжнародні процеси. 2008. – 224 с.
11. Шеллінг, Томас Навколо світу. Енциклопедія. Загальна наукова енциклопедія: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/ekonomika_i_pravo/ShellingTomas.html

12. Фішер.Р. Шлях до угоди або переговорів без поразки. 2002. М: Наука -158 с.
13. Шеллінг Т. Стратегія конфлікту. Данилова, ред. Ю. Кузнєцова, К. Сонна. М.: Іризен (серія «Міжнародні відносини»), 2007 -366 с.
14. Друковане В. О., Маникін А. С. Історія зовнішньої політики США. М.: Міжнародні відносини. 2012. – 680 с.
15. Бжезинський З. Ще один шанс. Три президенти і криза американської супердержави. 2007. – 176 с.
16. Миронов С.М. Доповідь на 1-й міжнародній конференції «Інформаційні війни в сучасному світі». Інформаційні війни в сучасному світі. Збірник статей. 2008. – 292 с.
17. Каллахан Д. Немовні війни: американська влада та конфлікт 2000. – 237 с.
18. Burton, John, and Frank Dukes. Conflict: Readings in Management and Resolution. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Springer,2001
19. Леонова О. Г. «М'яка сила»: інструменти і коефіцієнти Вляна. - Observer. - № 3. - С. 18-28.
20. Назаровська І. Г. Основні суб'єкти превентивної дипломатії. Актуальні проблеми міжнародних відносин. (Частина І). 2012.
21. European Commission, EU-China – A Strategic Outlook, Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/publications/eu-china-strategicoutlookcommission-contribution-european-council-21-22-march2019_de
22. Основні підходи до дослідження міжнародних конфліктів. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://ruthenia.info/txt/drgluck/irteo/1T10.html>
23. США проти Китаю [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/708525.html>

24. Метод Парето. Характеристика та застосування [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://tut-cikavo.com/suspilstvo/samorozvytok/422-zakon-pareto-i-yak-jogo-zrozumiti>
25. USA-China relations [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://thediplomat.com/2021/04/china-us-relations-views-from-china/>
26. National Committee on United States [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.ncuscr.org>
27. Суперництво двох держав [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://history.state.gov/countries/china>
28. США- Китай. Конфлікт у трьох вимірах [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://iser.org.ua/analitika/ssha-kitai-konflikt-u-troh-vimirah>
29. Європеїзація вирішення конфліктів: конкретне дослідження європейських провінцій. - М .: Весь світ. 2005- 178с.
30. Підтримання міжнародного миру та безпеки. Сучасність [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/pidtrymannya-mizhnarodnogo-myru-i-bezpeky-konflikty-v-evropi/
31. Поліщук М. В. Політичні конфлікти. Навчально-методичний посібник / М. В. Поліщук. – Львів: Львівськ. ун-т ім. І. Франка, 2012. – С. 44.
32. Городенко В. Г. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городенка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2012. – 560 с.
33. Дмитриев А. В. Конфликтология: Учебник. Москва: Альфа-М; ИНФРА - М, 2009.
34. Hannah M. Smidt, «United Nations Peacekeeping Locally: Enabling Conflict Resolution, Reducing Communal Violence, Journal of Conflict Resolution», Vol. 64, No. 2-3, 2020, 344–372.

35. Стасюк С. В. Особливості регулювання сучасних збройних конфліктів: проблеми та перспективи / С. В. Стасюк. // Юридична наука. – 2011. – № 1 (1). – С. 206–210.

36. Воротнюк М.О. Особливості міжнародних конфліктів пост-біполярного періоду / М. О. Воротнюк // Стратегічна панорама. – 2009. – № 4. – С. 41–44.

37. Финдлей Т. Предотвращение, разрешение вооруженных конфликтов и контроль над ними // Мировая экономика и международные отношения. – 1996. – № 1. – С. 24 - 68.

38. СІПРІ 2019 : Щорічник : Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека : пер. з англ. / Стокгольм. міжнар. інс-т дослідження миру; Укр. центр екон. і політ. досліджень ім. О.Розумкова; Редкол. укр. вид.: О.Мельник (керівник проекту та ін.). – К. : Заповіт, 2020. – 608с. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2019_ukr.pdf

38. «Індекс війни»: про всі воєнні конфлікти у світі за останній рік [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2021/01/indeks-vijny-pro-vsi-voeyenni-konflikty-u-sviti-za-ostannij-rik/>

39. Капітоненко М.Г. Відповідно до силового потенціалу. Форми міжнародних конфліктів: порівняльний аналіз // Політика і час. – №5. – К., 2003. – С. 31-38.

40. Міжнародні конфлікти в сучасних міжнародних відносинах [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf

41. Соціальна конфліктологія. Міжнародні конфлікти [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: [http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/445/1/Гуменюк%20соціальна%](http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/445/1/Гуменюк%20соціальна%20конфліктологія.pdf)

42. Китайсько-американські відносини: історія та сучасність [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://infopedia.su/4x362.html>

43. Міжнародні конфлікти: поняття і типологія сучасних міжнародних конфліктів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://ukrbukva.net/page,4,107150-Mezhdunarodnye-konflikty-ponyatie-i-tipologiya.html>

44. Міжнародні і міждержавні конфлікти [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://bukvar.su/mezhdunarodnye-otnoshenija/120582-Mezhdunarodnye-i-mezhgosudarstvennye-konflikty.html>

45. Моніторинг воєнних конфліктів у світі 2020 року [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: [https://ussd.org.ua/2021/01/21/indeks-vijny-monitoryng-voennyh-konfliktiv-u-sviti-2020-roku/Сторони сучасного міжнародного конфлікту \[Електронний ресурс\]: \[Веб-сайт\]. – Електронні дані. – Режим доступу: \[http://ni.biz.ua/10/10_23/10_232692_storoni-mezhdunarodnogo-konflikta.html\]\(http://ni.biz.ua/10/10_23/10_232692_storoni-mezhdunarodnogo-konflikta.html\)](https://ussd.org.ua/2021/01/21/indeks-vijny-monitoryng-voennyh-konfliktiv-u-sviti-2020-roku/Сторони сучасного міжнародного конфлікту [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://ni.biz.ua/10/10_23/10_232692_storoni-mezhdunarodnogo-konflikta.html)

46. Сучасні способи вирішення конфліктів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://ukrbukva.net/page,10,49680-Tradicionnye-i-sovremennye-sposoby-razmesheniya-mezhdunarodnyh-konfliktov.html>

47. Сутність та види міжнародних конфліктів в сучасних міжнародних відносинах [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n4-33_2014/28.PDF

48. Китай проти США: холодна війна стає горячий [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://lb.ua/world/2020/10/30/469432_kitay_protiv_ssha_holodnaya_voyna.html

49. Міжнародні конфлікти як прояв глобальних небезпек світу [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8278/1/55-58.pdf>

50. Єремєєва І.А. Актуальні проблеми визначення сутнісних характеристик міжнародного конфлікту / І. А. Єремєєва // S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. 2017. Вип. 3. С. 58-61. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/11300/7905/>

51. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. - Конфликтология в схемах и комментариях. 4-е издание. Учебное пособие - Проспект - 2016 - ISBN: 978-5-392-19675-3 - Текст электронный // ЭБС Проспект [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://ebs.prospekt.org/book/30776>

52. A new era of conflict and violence [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.un.org/en/un75/new-era-conflict-and-violence>

53. US Department of the Army, United States Joint Publication 3-07.3. (2018): Peace Operations (Washington, DC: Department of the Army, 2018). [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://pksoi.armywarcollege.edu/default/assets/File/jp3_07_3%20Peace%20Operations%201Mar18.pdf

54. Стрельцов Є. Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. 2014.: [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n433_2014/28.

55. Никитин А.И. Международные конфликты: вмешательство, миротворчество, урегулирование: учебник. М.: Издательство «Аспект Пресс», 2017. С.10-75.

56. Основні методи врегулювання конфліктів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2165.html>

57. Newman E. The «New Wars» Debate: A Historical Perspective is Needed // Security Dialogue. – Vol.35 – 2004. – №2. – P. 173 – 189.

58. Фази міжнародних конфліктів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2383.html>
59. International conflict resolution: modern society and new reality [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.sipa.columbia.edu/academics/specializations/international-conflict-resolution>
60. Joseph Nye, Jr.: Understanding International Conflicts [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=gov_fac_pubs
61. США проти Китаю: хто переможе в сучасному конфлікті інтересів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/09/4/651246/>
62. Тривожний сценарій щодо відносин США і Китаю [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/ua/news/politics/2021-03-07/mozhet-razgoretsya-bolshoj-konflikt-ozvuchen-trevozhnyj-scenarij-po-otnosheniyam-ssha-i-kitaya/225033>
63. Суворов В.Л. Військова конфліктологія: основні підходи до вивчення озброєних конфліктів // Сучасна конфліктологія в контексті культури світу. — Москва, 2001. — С. 553—566. — [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/2494491/>

